

הלכות יום טוב סימן תקכו

יכולין להשהותו עד למחר שלא נסרית. (ו) וְכֹל זֶה בְּעֵשֶׂיטָה (קָבַר) וְאָרוֹן (ז) וְתַכְרִיכֵינוּ, (ח) אֲבָל לְהַלְבִּישׁוֹ (ט) וְלַחֲמֹם לוֹ מִיַּם לְטַהֲרוֹ (י) וְלַהוֹצִיאוֹ (יא) וְלִשְׂוֹמוֹ בַּקֶּבֶר, (יב) מִתָּר עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל: הגה וְטִיב לְנַתֵּר לְטַהֲרוֹ (יג) עַל־יְדֵי קֶשׁ עַל־צַב עוֹר אִלּוּ נָסַר וְלֹא עַל־יְדֵי סְדִינִים, (יד) שְׁלֹא יָבֹא לְיַד סְחִיטָה (תהיד סימן כב): ב יֵמֵת בְּיוֹם־טוֹב רֵאשׁוֹן, (טו) *אָסוּר לְהַלְבִּינּוּ עַד יוֹם־טוֹב שְׁנֵי (א) [ג] כְּדֵי לְשִׂיתַעֲסָקוּ בּוֹ

ג לשון הגהות מימינו בקצת א כשיב ראב"י: וכן סבב השור בשם רבנו זיאל הלוי ואביו הרא"ש במקומו שם וכתובתו ושאר פוסקים ד ארחות חיים

שערי תשובה

כלל, ותרני זה סוף שפתו ע"י ישראל, ולא תחללנו עלי אפילו מנקה. ע"ט. ועזן בפ"ח התלוש שפטר להלכה להחייב מלין אפילו פירס ראשון, וחזן לייב מלין אסור. ועזן בפקדים ארחות חיים מה שכתבתי בזה: [ג] כְּדֵי. עזן בפכ"ח: הגרשני סימן

באור הלכה

קטן קוברין אותו ביום ראשון על-ידי עמקין ואפלו בלא אשפתה, וכן מבאר שם בלשוננו להרמ"א, עין במס של שלמה שם. ולדינא בודאי אין לחש לעקר דברי ה"ס של שלמה בזה אפלו במקום שאין מנהג, והא לדבריו צריך להסתמך עד ל"ס שני ולקברו על-ידי ישראל, והמסקנת רב אשי דבשמי אפלו לא אשפתה, ואזן הא קיימא לן אדרבה דאסור להמתין עד יום שני כדי לקברו על-ידי ישראל, וקדמבאר בסעיף ב במחבר, וכן העתיקו כל האחרונים ונבאמת ב"ס של שלמה נשמט דין זה לגמרי, משום דאין לו מקום לפי שטחן. וְהָרַבּ מְבַאֵר דְּלִדְרֵיךְ אֲדַרְבֵּי שְׂבִיתָ שֶׁשֶׁבֶט בּוֹ מַעֲשֵׂה חֶמְדָּה, וְלִפְלֹא עַל מַגֵּן אֲבָרְחָם שֶׁכִּיבֵאוּ בָּהּ. שוב ראיתי לכיתוב מאיר שהשיג על י"ס של שלמה בזה וכתב להא דסעיף ב, ואפשר כנחתו להא דהקשוני, עין שם על שטחנו מקצת בזה, ובשולחן ערוך הגר"ז השמיט גמירן להא ד"ס של שלמה: * אָסוּר לְהַלְבִּינּוּ עַד יוֹם־טוֹב שְׁנֵי. עין משנה ברורה מה שכתבנו בשם האחרונים, דאם השהו אותו, שאין לקברו על-ידי ישראל, והוא בתשובת מנחם צורה סימן טו, והביאו גם כאלה רבה, ומסיים על זה באילה נכה: ואם אין עמקים, צריך עיון אם יש לקברו על-ידי ישראל. ולעניות דעתי נראה פשוט בזה, דבבבאי אין משהין אותו עד אחר יום-טוב וקוברין אותו על-ידי ישראל, דכי מה שישע המת שהשהו אותו. אלא דגם עקר דינו דמנחם צורה גמירן אינו נראה, דהא לכשה רבתיא קיימא לן קבר וקטרא ביום-טוב ראשון, שאף רב אשי מודה לה, ואמירן לדידהה מן פרוש, לקברו, (ט) אֲבָל לְטַלְטְלוֹ מִן הַמַּעֲשֵׂה לְאַרְצָן, כמו שנוהגין בק"ח לאחרי מיתה, לא שרי רק על-ידי פקר ותינוק, ויכמו בשפת, דטלטול זה אינו צריך קבורה: (יא) וְלִשְׂוֹמוֹ בַּקֶּבֶר. אֲבָל לְסוּחוֹת אַחֲרָיִךְ בְּעֶפְרָה (י) לא שרי לקלי עלמא רק על-ידי עמקין, דמלוי גמא ה"ו ב"בנה"י: (יב) מִתָּר עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל. ומפל מקום ללוות (י"א) חזן למחוס אסור אף דתחומין גמירן אינן אלא מדברבן, כדלקמן בסעיף ו, ושם יתבאר. ודע, דאף שהמתיר העתיק לטעיה זה בלא פלגתא, יש כמה ראשונים שחולקים בזה ואמרים דלא התיירו חכמים לישראל בזה בשום דבר, כיון דסוף-סוף צריכין אנו לעכ"ס לעקר עסק הקבורה, ועשה גם שארי דברים, (י"ג) וְכֵן הוּא דעת רדב"ז בהשוכה, וכן נוטה גמירן דעת הגר"א בבאורו; ומפל מקום מי שרוצה לנהוג כרעת השולחן ערוך בודאי אין למחות בידו, פי יש כמה פוסקים העומדים בשיטה זו: (יג) עַל־יְדֵי קֶשׁ וְכוּ'. כלומר, לטהרו על-צב עור או נסר ולא על-צבי בגדים, ובמה ירחצו? קש, והוא הדין בידו, אכל לא בסדין: אכל לא בסדין: (יד) שְׁלֹא יָבֹא לְיַד סְחִיטָה. אף-על-צב (יג) דמשעה ששורה אותו במים יש בו משום כבוש, וכדלעיל בסימן שב, ולא ה"ו לה לנקט חשש דסחיטה שאמירן? יש לומר, דמסתמא רוחצין המת בסדינים נקיים ולבנים, ולהרבה פוסקים לא אמרינן בזה שריתו זהו כבוש, וכדלעיל בסימן שב סעיף ט, אכל משום סחיטה יש כאן, (יד) ובפ"ט דלאחר הרחיצה מלכלף הסדין מצעת המת וכחאי גונא וכו'א לסחט אותו, והוא פבוס גמירן: ב (טו) אָסוּר לְהַלְבִּינּוּ. דמיוטב (טו) שיקברוהו עב"ס ביום ראשון, והוא שבות שאין בו מצעה, משיקברוהו ישראלים ועברו אשבות בגדים: (טז) כְּדֵי לְשִׂיתַעֲסָקוּ בּוֹ

שער העיון

(כ) הרא"ש במעוררין דף ח וכן החוספות שם מורים לנה פשיעה צריך לפנותו, וכן חסיים באלה רבה, ושלא בעלת-שפת שעשה פלגמא בזה: (י) אחרונים, ממשמעות תוספות מוצד קטן ח' עמוד ב: (י) דאי לא הכי בודאי שרי לעשות, וכמו שכתבו הפוסקים בהיהא דביצה דף ו דמתירין למינן גלימא אף על-צב דאפשר בלא מינו, ואם אפשר לתמן המוכנים מבקר למעוטי בטלאה עדיף, וכעין שהיה חזן במועד קטן פרק קמא אין חוקרין את הקברים אכל מחנכין, וכדמפרש שם בגמרא, שאם היה ארץ מקצרו: (כ) רא"ש וטור ונאדיר, עין שם שהאר"ה בסרטי דברים: (כ) ביתיוסף בשם פ"ב"ו: (י) ש"ז ומגן אבריהם סעיף קטן י (ואליה רבה, וכן מסיק במאירי לאסור, דלא באהה שרעה להתיר זה במת, ועין בספר שלה"ח שלמה שכתב והוא הדין שאסור הכסוי שמכסין בקרשים משום אהל"י, והוא הדין למגן מה שקריין גאפעלא"ה¹² אסור, דהוי מלאכה דאורוקא [הכמת אדם]: (י"א) עלת-שבת סעיף קטן ה: (י"ב) עין שם ברדב"ז שכתב הרבה פוסקים שאוקרין, ונעצמי גם לנשכ"יין פתשובה סימן יט חלק ג שהחזיק בחקף לאסור, ומבאר שם בשם הריב"ש היה מהאוקרין אלא שלא שמעו לו, ועין בשערי תשובה מה שכתב מדרב"ז¹³: (י"ג) מגן אבריהם [וכפי שפאר דבריו בפתיחת-השקל] לישב קשית העלת-שבת: (י"ד) כתבנו זה לישב מה שכתבנו בפתיחת-השקל, עין שם: (י"ה) מאירי בטעם המחמירין שחולקין על הרבא"ד, עין שם, וכן כתב בשיטה מקבצת משום שהוא מבין מלאכתו כפועל, וכן הוא בתשובת מנחם צורה סימן טו, וכן הוא דעת רב הפוסקים, משום זה דבר וקטרא לא קאי אלא אלו-טוב שני ומשום דהוא שבות שיש בו מצעה, ואף דאין קיימא לן קרב אשי, ה"ננו במת בויביום אכל לא להשהותו על יום זה, וכן הוא בתמים-דעים סימן קכ, עין שם. ועין בעלת-שבת שהקשה על המחבר, דהא לכבוד המת מותר להלין, וכמבאר ביונה-דעה סימן שנו, ובבבאי כבוד גדול הוא למת שיתעסקו בו ישראל, ותשאר בקשוא ובבאלה רבה סעיף קטן יג סבב דזה לא מקרי כבודו של מת, ותביא ראה מפרדכי, עין שם, ובאמת קשורו הוא רק לפי לשון הארחות-חיים שממנו העתיק בית-יוסף דינו, דמשמע קצת שם המשום אסור לינוח המת קאתי עלה, וכן נראה שפרש הגר"א בבאוריה, אכן לפי מה שכתב באירי טעם המחמירין דמשום לתא רשבות קאפרי לה, אין כאן קשוא. ובספר מוד וקציעה מצאתי שפרש גמירן משום אסור לינה, ולדידה גם המחבר מודה סיכי דאיכא כבוד למת דקליניום, ועין באור הלכה שהקטתי דבריו, וכן מצאתי לשיטת-הגמ"ח הגדולה שכתב גם הוא דאם קלינו לכבודו שרי, והוכיח מן מלשון המחבר ביונה-דעה סימן שמא, עין שם, וצריך עיון:

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְוָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]

כְּדִי שִׁתְּצַפְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל (16). אוּ כְּדִי שִׁלְחוּ אוֹתוֹ אֶשְׁתּוּ (16) וְכָפְרוּ.

(15) ומי שעובר על דין זה, וממאן לקבור את מתו ביום טוב ראשון משום שרצה שיחזקו בו ישראל, כתב השע"ח לקמן (סי' תקמח ט"ק יב) שאין ה"לם עליו דיני אנינות, שהרי למעשה אינו צריך להיכן צרכי קבורה.

(16) וכשמים מלוות את המת, כתב הש"ע (י"ד סי' שנט ט"א) שהמנהג הוא שמלוות הן לאחר המיטה ולא לפניה. הוסיף (שם סי' ב), שמימי יש למנוע מהן מלצאת אחר המיטה לבית הקברות, ובטעם הדבר כתב הש"ך שם (סי' ב), שאם עושות כן, הרי הן גורמות בכך רעה לעולם [וראה בית לחם יהודה שם].

[ביה"ל ד"ה אטון]

הוא ט"ו ק"ב (88). כִּינן נִסְתַּקְּתָה הָרִי זֶה קִנְיָהּ (17).

(17) כמבואר בש"ע (י"ד סי' שנו ט"ב), שאף על פי שבשאר המתים, הממחר להוציא את מיטתם לקבורה הרי זה משובח, מ"מ באביו ואמו, הממחר להוציא את מיטתם הרי הוא מגונה. ובטעם הדבר כתב הש"ך שם (סי' א), שעל אביו ואמו הייב להספיד ולקונן הרבה.

[משנ"ב ס"ק נא]

מִשּׁוֹם הַיּוֹם טוֹב שֶׁנִּי לְגַפִּי מֵת כְּחַל הוּא (18).

(18) וכן כשנמצא בן ארץ ישראל בחוץ לארץ ביום טוב שני, דעת הגר"ש איערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"ג הע"ב) שכן חוץ לארץ אינו צריך להימנע מלקבור את המת ולבקש מבן ארץ ישראל לעשות זאת, כיון שלגבי מת נחשב יום טוב שני כיום חול, ואיסורי יום טוב הותרו לגביו לגמרי.

ובן חוץ לארץ שנמצא בארץ ישראל ביום טוב שני, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ג סי' עז) שמסתבר שאינו צריך להימנע מנשיאת מיטת הנפטר, ויתכן שאף מותר לו לעשות מלאכות גמורות, אף על פי שניתן לעשותן על ידי מלאים מבני ארץ ישראל שעוברים אין ז"מ זה יום טוב כלל.

[משנ"ב ס"ק נב]

אֵין לְחַלֵּל יוֹם טוֹב בְּשִׁקֵּיל נְהָרָה (19), וְכִי, קוֹרְרִין אוֹתוֹ יוֹם טוֹב בְּעִיר (20).

(19) ולשלוח מת בן חוץ לארץ ביום טוב שני במטוס לארץ ישראל כדי לקבורו בארץ ישראל [אף שיש לו בית הקברות בעיר], תל יד כי ימנעו בחילול יום טוב. כיון שאת מעשה הקבורה יעשו בני ארץ ישראל, דעת הגר"ש וואנר (נטעי גבריאל יום טוב ח"א פ"א הע"ב) שאסור הדבר, מפני שהוא חילול יום טוב שני, וכן דעת הגר"מ פוינשטיין (נטעי גבריאל שם) שאסור.

(20) ולאחר יום טוב, כתב הערוך השלחן (סי' כ) שמפנים את המת מהקבר שנקבר בו כדי לקבורו בקברות אבותיו, וכפי שמבואר בש"ע (י"ד סי' שטג ט"א) שמותר לפנות מת מקברו כדי לקבורו בקברי אבותיו.

[משנ"ב ס"ק כז]

כְּחַל שְׁפִיחָה רַבְּנָנוּ (21).

(21) ולכן לבקש שיכתבו תעודת פטירה עבור המת ביום טוב שני, דעת הגר"ש איערבך (ששי"כ פס"ד הע"ב קמד) שמוחר.

ובטעם הדבר שעבור המת התיירו חכמים את כל איסורי יום טוב שני כיום חול, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ג סי' עז) שאין זה משום שאסור להלין את המת, אלא משום שהמת מתבזה על ידי השחייתו בלא קבורה בכך שיבוא לידי סירחון. ומטעם זה כתב, שבזמנינו שמנחמים את המת בחדר קירור ואין חשש סירחון, אין לקבור אותו ביום טוב שני, גם אם משום כך יצטרכו להשהותו שלשה ימים. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ג תשובה יג) כתב, שאף בזמנינו מותר לקבור ביום טוב שני, כיון שמבואר בגמרא (סנהדרין מ"ו ב' ומו' ב) שהקבורה מועילה למת לבפרת עוונותיו, ומשום כך מצטערת הנשמה מאוד כשהקבורה מתעכבת, ולפיכך יש למחר לקבורו ביום טוב שני.

אכן הוסיף בשו"ת אגרות משה (שם), שבפרט יש להימנע מלקבורו ביום טוב שני משום שיש מקומות שמצויים בהם אנשים הטועים לחשוב שמותר להודיע על הלויה בטלפון לקרובים וידידים, וכן יש שנוטעים במכונית לצורך הלויה, וכעין זה, דעת הגר"ש איערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"א הע"ב קסח) שבמקומות שעל ידי הקבורה ביום טוב שני יבואו לבלל חילול חילול יום טוב שני, טוב להימנע מלקבורו עד לאחר יום טוב. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' סג), שבמקומות אלו אין לקבורו ביום טוב ראשון ושני, אלא יתווחו בחדר קירור עד אחר יום טוב.

ולענין עריכת הספד למת ביום טוב שני, כתב בשו"ת אגרות משה (שם סי' עז) שנראה שאין דינו כחול לגבי זה, ולפיכך אין מספידים בו תלמיד חכם בפניו [ראה לקמן (סי' תקמ"ז) סי' כז] ובשעה"צ שם (סי' ח"ו), ולכן אין לכן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל להשתתף ביום טוב שני בהספד למת, אכן, במקום שהורה חכם שמותר לומר שחיו של מת בלא לעורר נהי וקניה, דעת הגר"ש איערבך (יום טוב שני כהלכתו פ"ג הע"ב) שרשאי בן חוץ לארץ לשמוע את הדברים.

ולענין עשיית 'שורה' לאבלים בצאתם מבית הקברות ביום טוב שני של ראש השנה, כתב הגר"ש איערבך (שם), תשובות מגדולי הפוסקים סי' ו' אות ה) שאף על פי שניחום האבלים בשורה הוא בודאי חסד עם המת, מ"מ אין זה נחשב כצורך או כבוד המת, כיון שמנחמים כל השבעה, ולכן אין לעשות כן. ואף בשאר ימים טובים, כשעומדים בני ארץ ישראל בשורה ביום טוב שני בארץ ישראל, כתב (שם) שאין לאבל בן חוץ לארץ לעבור בשורה, מפני שיראה הדבר כחילול יום טוב שני, אם בעודו לבוש במנעליו נמחמת האיסור להראות אבלות ביום טוב שני יעבור בשורה כמנהג האבלים. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' נג) כתב, שמותר לאבל בן חוץ לארץ לעבור בשורה ביום טוב שני, ואין לבטל את המנהג, כיון שדיני ניהום אבלים נהגים ביום זה, וכשעובר בשורה, דעתו (יום טוב שני כהלכתו תשובות מגדולי הפוסקים סי' י' אות ב) שיעבור כשמנעלים לרגליו.

הלכות יום טוב סימן תקכו

ואפילו אפשר בעממין יתעסקו בו ישראל. הגה אכל באשכנו ובמדינות אלו אין נוהגין פה, (כה) אלא כל היקא דאפשר בעממין עושין תקבר וטעורין ומכריכין על-ידי (ו) עממין, וישאר הדברים עושים (ח) וישאלים (כו) כמו ביום-טוב ראשון, אבל אם לא אפשר בעממין מתר לעשות הכל על-ידי ישראלים (מדוכי הול אבל ותהידי סימן פב). (כו) רחוק מן הכפה שבונים על הקבר, שאין בונין אותה ביום-טוב. הגה (כח) אכל מתר לכשתו (ט) בעפר כדרכו בחל (כ"ה), תלמי ארבע מחמירין, בן נראה לי. לפמה דברים אמורים, כשרוצים לקברו ביום-טוב, (כט) *אכל אם אין רוצים לקברו ביום-טוב, אין עושים לו שום דבר אסור מלאכה אפילו על-ידי אינו-יהודי, (ל) אכל (י) טלטול מתר. (ודין קריאת שמע ותפלה אם מת לו מת ביום-טוב ראשון א"י בשני, עין לעיל סימן עא סעיף ב וקמן סימן תקמח בסעיף ה): ה (לא) החופר קבר למת ביום-טוב שני (לב) מתר לו לטל

כ טור ל רח"ט
בח"ק קמא הימ"ד
ר"ע מ רבנו יח"ט

באר היטב

וקחב לש"ל פ"ק דביצה: אם ענה להוליכו לקבר אבוקיו אין שומעין לו, אף אם אינו מקריח טמאין לו עד לקח ומוליכין אותו, ואם מקריח קברים אותו היום במקומו ואין מוליכין אותו ביום-טוב: (י) עממין, ואם צריך להמין תרבה שעות ומתוך פה נבוא המת לידי בידי או פיוצא בו, יתעסקו עמו ישראל: (ח) וישאלים. ומטר לשברו פסדין ביום שני פיון דאינו אלא זונה שמא יחט, רק שיתפרו שלא יעשו חסיה בנשים, ויש"ש, מ"א: (ט) בעפר. זהו ביום שני, אכל כראשון אסור ע"י ישראל, ט"ז. ועסק ה מש"ש: (י) טלטול. אכל אסור להוציא

שערי תשובה

עו קעין שקברו חכם אחד ביום-טוב שני, ולא הלינו אותו עד א"ח כדי שיליו אותו אשתו יבניו וחבריו והלמדיו, ויהי עשו, כי בלילה יש חששות הרבה עפ"י נוסח ונש"י נגדה, וכן משאור בי"ט ראשון להמין עד יום-טוב שני כדי שיתעסקו בו וישראל מבאר כשי"ע, וכן שהנפך נתקשר עם הקבה שלו לא נקשר ע"ד זה שיקים התקשרותם במקום אסור ליה, והוא כתב מה"ם מליפולין סימן ל"ה (תבאנו לציל קטין מה בחי תפלין, ט"ש, ע"ש. וכן כספר דברי רב קש"ס בלבושים של בגאון ח"צ זיל ד"ה ט ע"א להמיר בחפית קבר בבטוי אף שאין מנמדים לזה, והביא ראה קציעה העפר בני קפות כ"י וכ"ש בנה להרבות כבודו כדימא מבישה: כדבר במדעים כ"י, וכן קש"ס מבישה במטר מלושבי הנהלה שנקבי

באר הגולה

ובמקום לחסם מתר להמיר על-ידי ישראל אף ביום-טוב ראשון, והדלעיל כענין א, ויבר חזיר בחדישי בני עקובא איתר בנה: * אכל אם אינם רוצים לקברו ביום-טוב. עין משנה ברורה, ותנו להביא לו ארון ומכריכים וכיוצא בזה, אבל לא להלינו כדי שיקברו לקבר על-ידי ישראלים³⁴⁷, האין זה כבוד למת³⁴⁸ נ"א"ח. ומכל מקום בלבושים של בגאון ח"צ צ"ל בנה, ואינו זוכה להני דמסק המחבר בסעיף ב דאסור, וק"ס הטעם כמו שכתבנו במשנה ברורה ובשער הגנין, מה שאין בן בנה:

משנה ברורה

שני במכל-לשכן, גזין להצב אבנים לקבר וכן לקצץ עצים מיצר כדי לעשות מהם ארון דאסור בחל-המועד, וכמבאר בסימן תקמז, והוא הדין הקא, וגם כמבאר שם דלגטר עצים לקרשים לעשות מהן ארון (ט) ולקצץ הנדסים ולהתר מכריכין וכהאי גונא אינו מתר רק בתצרו של מת וכהאי גונא, כדי שיצאו הכל ששכיל מת הוא עושה; ובאדם קורסם שמת מתר לעשות אפילו בשוק, שהכל יודעים ששכילו הוא. ומבאר שם עור, דבמקומות שאין יהודים הרבה פרים בעיר, אפילו באדם דעלמא מתר לעשות כל המלאכות שלא במקומו של מת³⁴⁹, דכין שישראלים (ח) מוציאים, כשמת אחד הפל יודעים, ואם מתר ליה חזין להתחום להביא משם מח לקברו או להביא מכריכין וארזין לפת, יתבאר לקמן בסעיף ה: (כה) אלא כל היקא דאפשר בעממין. ונדקא (כח) שיש צממין לפנינו, אבל אם צריך להמין תרבה שעות עד שיבואו עפ"ם ומתוך פה נבוא המת לידי בידי, אין צריך להמין ויתעסקו בו וישאלים³⁴⁷: (כו) כמו ביום-טוב ראשון. ומכל מקום כתבו האחרונים, (נט) המתר לשברו פסדין כדרכו ולא גזינן שמא יבוא לסיחיה, רק שיתפרו שלא יעשו חסיה בנשים. ונדקא לי שיתעסקו שיתקיימו נקיים, דאי לא, שרצחו הוא בבטוי, והדלעיל בסעיף-קטן י"ד. ומתר ללוואו חזין להתחום, והדלעיל בסעיף ו, אף-על-גב דביום-טוב ראשון אסור, דמכל מקום לא גזי מלאכה: (כז) חזין מן הכפה וכו'. הנה, שהנה דברים (ז) לבנות בנה, וזהו אסור, (ל) פיון שקבר וקבר למה לנו לחלל יום-טוב: (כח) אכל מתר מלאכה: (כט) חזין מן הכפה הנה, אפילו (לב) כמו שנוהגין לצבור עפר על הקבר עד ששעשה כמו תל³⁵⁰, דגמר קבורה הוא³⁵¹. ומשמע מסתימת רמ"א, דאפילו למהגני (ג) דמתמירין בטלאכות אמורות לעשות על-ידי עכו"ם, מכל מקום בנה לא נהגו להמיר: (כט) אכל אם אינם רוצים. בגון (לד) שפלינים אותו לכבודו³⁵², והוא הדין אם היה (לה) סמוך לערב ואין עשות לקברו³⁵³. ועין לקמן בסעיף ח, דלפעמים מתר להתחיל לעסק לצורך הפת ביום-טוב כדי למהר קבורתו בחל. וק"ס ויתבאר: (ל) אכל טלטול מתר. אפילו על-ידי ישראל, ואין בכלל זה (לו) הוצאה, ואפילו לכרמלית אסור (אהרונים). ומסקנת (לו) רב האחרונים, דאפילו טלטול אינו מתר לצורך חיים, בגון לפנותו מן הפת כדי שהפנים יבסו לפניהם³⁵⁴ או מפני עגמת-נפש, אלא-אם-פן שהוא צריך המת כמו מחפה לצל וכהאי גונא, ואף בנה (למ) מחמירים שאינו מתר רק על-ידי בכר ותינוק, ועל-פי המבאר לעיל סימן שי"א: ה (לא) החופר וכו'. והוא הדין תהי' (למ) כדי לתכריכין וכדומה: (לב) מתר לו לטל שקבר³⁵⁵, ובקבר (מ) שלא יזכרו סכום המקח, וכל-שכן שלא לקח מעות, אלא אחר יום-טוב נבוא להשבו, וגם בנה איכא מאן דאמר דאסור, דאין לקח שכר-שבת, אלא דיש שמתיר (מל) במקום מצנה, ובדמבאר לעיל בסימן שו סעיף ה³⁵⁶, מיהו, אם אין החופר רוצה לתפר אלא-אם-פן יקצצו עמו דמים או יתנו לו סף מן ביום-טוב, אף-על-גב שעברה הוא קברו, מכל מקום

שער הגנין

(כו) קציעת הדסים לא ארשי טלמא קציעות ארום, ולהכי שרי תצור של טח, וכו' שפ"ב בגנין אבוקים בסימן תקמז עדיקטן ו: (כז) הא בעיר שדרים מה הרבה יהודים אסור, ולא מהני בפה שנהפרסם הדבר במקרה. נכסת תפולה, ותעתיקוהו האחרונים: (מ) עלת-שבת ואלה רבה: (מז) רש"ל וקנין אבוקים ושי"א: (ל) בית-חסף ועת-שבת ושי"א: (לא) הגר"א. ומכל מקום טמא שטמא סקאחרונים דל"ד יצורים סקר אפילו ביום-טוב ראשון, וצריך לומר דמכל מקום הוא לכבוד הפת: (לב) אחרונים. ועין דרשה שישב דברי מהרי" אבותב שהחמיר ביה: (ג) הלכה ברורה לישב תמיתה מגן אבותם, וכן משמע ט"ז בירוד-צה שישב אלא במה שנזכרין ביום-טוב ראשון לתקל, וכן העתיק בהמת-אדם לתקל ביום-טוב שני. ועין פטגורא-ברכה מה שחקר אם יש בנה אסור דאחרותא, ועין פטור וקציעה מה שפ"ב עליו: (לד) אחרונים: (לה) רא"ש במזעריקטן דף ח: (לו) אחרונים: (לז) יש של שלמה ואלה רבה ותלכה ברורה ובית-מאיר, וכן משמע קצת ברא"ש: (לז) יש של שלמה ואלה רבה ובית-מאיר. ותגרו טמיר לצורך על-ידי סקר ותגור כל ענן, עין שם: (לז) אחרונים: (מ) עין באחרונים ובשלחן-ערוך הגר"ח. והים של שלמה פת, דאם אינו רוצה כי אם בשכר, מטעין אותו ואין נוהגין לו אחרת, וכמו דאשפתן בחליצה: ובמקום הוא הפת, דכי רק עליו חל חובת החפירה כמו בחליצה: ומצאתי בהלכה ברורה שפ"ב באמת דכרי הים של שלמה הוא נדקא באין אסור וזהו לחפר, ונדון צריך עיון: (מא) ויש שכתבו דקא לכלי אלקא אסור כן לל שכו, דכין דעלין ששאותהו חל בשכיל כבודו של מת, מפילא הוא חל גם להסמבל, עין ברבנו יח"ט. ועין בהלכה ברורה:

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תְּקוּבָה

ביאורים ומוספים

שהרי יש לעשות תל זה גם במקומות בבית הקברות שאינם רשאים להיכנס אליהם.

ולבנות כיפה על גבי הקבר כדי שיהיה ניכר מקום קבורתו, כתב (שם) שאף על פי שגם מטרת הכיפה היא להראות שיש תחתיה קבר, מ"מ אסור לעשותה ביזם טוב, וביאר, שרק עשיית תל עפר מותרת, מפני שהיא המשיך מעשה כיסוי המת בעפר, ואם יימנע מלהמשיך ולעשות תל יהיה בזיון למת, מה שאין כן לגבי בניית כיפה, שאינה המשיך לכיסוי המת אלא מעשה חרש, אין ההימנעות מהתחלת מעשה חרש נחשבת כבזיון למת, ואת הכיפה יבנו לאחר יום טוב.

[משנ"ב ס"ק כט]

בגן שפלינים אותו לקבדו⁽²⁷⁾. והוא הדין אם קנה סמוך לערב ואין שיהיה לקברו⁽²⁸⁾.

(27) ולדחות קבורת מת שנפטר ביום טוב שני כדי שיוכלו אשתו ובניו להשתתף בליה, כתב בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' עז), הובא בגליון מהרש"א יו"ד סי' שנו ס"א ד"ה להביא, שאסור להלינו לצורך זה, שאין הדבר נחשב הלנה לכבוד המת, מפני שאין חיטון כבוד בכך שקרוביו אינם מלויים אותו, בין שידוע שמחמת היום טוב לא התאפשר להם ללוותו. [וראה שו"ת שבת הלוי (ח"ד סי' קנד אות ג) שכתב, שמלינים את המת בימות החול כדי להמתין לקרובים המתאבלים עליו, משום שיש בכך יחזותא למת ולא רק משום כבודו, אכן כתב, שבשו"ת דברי מלכאל (ח"ב סי' צה) מבואר, שמלינים עבור הקרובים רק משום כבודו].

(28) ולהתחיל להתעסק בעניני הקבורה לפני שקיעת החמה כשיש ספק אם יספיקו לקבורו עד השקיעה, ויתכן שימשיך הדבר עד הלילה, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' קי) שבאופן שתידחה הקבורה למחר אם לא יתחילו להתעסק ביום טוב, מותר להתחיל את עסק הקבורה ביום טוב שני בלא להפסיק עד שיסיימו ויקברוהו, ולא נאסר הדבר אלא כשאפשר להתחיל בהתעסקות בלילה ולקבר בלילה, או כשלא יקברוהו אלא למחרת.

ולענין דין אונין ביום טוב שני באופן שאין קוברים אותו עד לאחר יום טוב, כתב לעיל (סי' עא ס"ק יא) ולקמן (סי' תקמח ס"ק כ) שאם יכול לקבורו בו ביום ורק שאינו רוצה לעשות כן, חלים עליו דיני אונין, אך אם אינו יכול לקבור מחמת אונס מסוים, אינו נחשב אונין ומחייב הוא בקיום המצוות.

[משנ"ב ס"ק ל]

בגן לפנותו מן הבית כדי שיהיה נים? פנסי לבית⁽²⁹⁾.

(29) אכן, להוציא את המת מן הבית על ידי נכרי כדי שיוכלו הכהנים להיכנס, כתב הרמ"א לעיל (סי' שיא ס"ב) שמותר, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק יג), שאפשר להוציא גם על ידי טלטול מן הצד.

[ביה"ל ד"ה אבל]

אף לא לגלגו כדי שיקבר למחר על ידי ישיבא⁽³⁰⁾, דאין זה נכרי לפת⁽³¹⁾.

(30) ואף אם אין רוצים להמתין עד למחרת אלא לקבורו כבר המשך במילואים עמוד 69

[משנ"ב ס"ק כד]

דאסור בחל-המועד, וקמבאר בסימן תקמז⁽³²⁾ וכו', מפר לעשות כל הקלאכות שלא במקומו של מת⁽³³⁾.

(22) ושם (ס"ק כב) כתב, שאם אי אפשר להשיג עצים באופן אחר, יש אומרים שמותר לקצוץ בחול המועד מן המחובר, ואפילו לצורך מת שאינו אדם מפורסם. והוסיף, שלומר לנכרי לקצוץ בודאי מותר.

(23) אכן, לעשות בפרהסיא בפני הנכרים, כתב לקמן (סי' תקמו ס"ק ב) שאסור, וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק לו).

[משנ"ב ס"ק כה]

אין צריך להקפידו? תעסקו בו ישאל⁽³⁴⁾.

(24) וכן אם הנכרי מבקש שכר יותר משלש מהמחיר המקובל, כתב בשו"ת פרי השדה (ח"א סי' נו) שנחשב כאילו אין שם נכרי, ומותר לעשות את המלאכות על ידי ישראל.

ומנהג ירושלים בקבורת מת ביום טוב שני, כתב בשו"ת הר צבי (אורח ח"א סי' קט) שהוא שלא כדעת הרמ"א, וביום טוב שני מתעסקים בו ישראל.

[משנ"ב ס"ק כח]

שנהגין לצבר עפר על הקבר עד שנעשה כמו תל⁽³⁵⁾, דגמר קבורה היא⁽³⁶⁾.

(25) ומשום דין זה שהותר ביום טוב להערים עפר ולעשות תל על גבי המת, כתב בשו"ת רעק"א (מהרו"ק סי' מה) שמשמע שכל העפר שעל גבי המת הוא לצרכו, ולכן נאסר כולו בהנאה מדין קבר המת, ולא כפי מה שצייד לומר שרק העפר הנצרך לכיסוי פני המת נדהיינו שלשה טפחים (חזו"א יו"ד סי' רט ס"ק יא). ויש אומרים שדי בכל שהו, ראה שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רלג עמי תפח) נחשב בעפר הנצרך למת, ואילו שאר העפר שעל גבי לא נאסר בהנאה מדין קבר המת.

אכן כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שיש לחלק, שעפר הנצרך למת שאסור בהנאה הוא אמנם רק העפר הנצרך לקבורה עצמה, ולכן לא נאסר שאר העפר שעל גביו, ואף על פי כן הותר לעשות תל ביום טוב שני, משום שהיא נעשה למען שמירת כבוד המת. כלומר, אף שמטרת עשיית התל אינה משום צורך הקבורה, מ"מ מותר לעשותו כדי שידעו האנשים שיש במקום זה קבר ולא ידרכו ויעברו עליו, שהוא בזיון למת, וצרכי כבוד המת הותרו ביום טוב שני, ובשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' קעו אות א) הילק, שלענין איסור ההנאה לא נאסר אלא מה שנצרך לקבורה מן התורה, דהיינו כיסוי פני המת, ומה שהתירו לעשות תל ביום טוב אינו מפני שהוא צורך המת, אלא כיון שרוגלים להמשיך ולבטותו עד שיעשה תל, לא חל סוף מעשה הקבורה עד גמר עשיית התל, ולפיכך מותר ביום טוב לקבור באופן זה [ומ"מ למעשה החמיר שכל העפר שעל גבי המת נאסר בהנאה].

(26) ובביאור הדבר כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קנד אות ב), שמחוייב הקבורה הוא לעשות ציון לקבר, כדי שיהיה ניכר ויראה מחזק שיש במקום זה קבר, ואין זה משום היכר לכהנים,

